

ἤκιστα σκληρὰν ἔκφρασιν ὅπως ἀποκαλύψῃ αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν.

— Δὲν πρέπει μῆτε ἡ ἐλαχίστη κακὴ σκέψις νὰ διέλθῃ ἐκ τοῦ πνεύματός σας περὶ τῆς Τίνας, εἶπεν ἐν τέλει. Χάριν αὐτῆς πρέπει νὰ εἰπῶ λέξεις, αἵτινες, ἄλλως, οὐδέποτε θὰ ἐξήρχοντο τοῦ στόματός μου. Ὁ λοχαγὸς Οὐεϊμπράου εἰλκυσε τὴν ἀγάπην της διὰ φιλοφρονήσεων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἤρμοζον εἰς τὴν θέσιν τῆς Τίνας. Πρὶν ἔτι γείνῃ λόγος περὶ τοῦ γάμου του ἔδειξεν ὅτι τὴν ἠγάπα.

Ὁ σὶρ Χριστοφόρος ἀφῆκε τὸν βραχίονα τοῦ Τζίλφιλ καὶ ἀπέστρεψε τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐσιώπησεν ἐπὶ στιγμὰς τινάς, προσπαθῶν νὰ γείνῃ κύριος ἑαυτοῦ, ὅπως δυνηθῇ νὰ ὁμιλήσῃ ἐν ἀταραξίᾳ.

— Πρέπει νὰ ἴδω τὴν Ἑρριέτην, εἶπε τέλος διὰ τόνου, ὅστις ἦτο ἀσθενὴς ἀπῆλθῃς τῆς ἄλλοτε ἀποφασιστικότητος αὐτοῦ. Πρέπει νὰ τὰ μάθῃ ὅλα· ἀλλὰ πρέπει νὰ τ' ἀποκρύψωμεν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὅσον περισσότερον δυνηθῶμεν. Παιδί μου, ἐξηκολούθησε διὰ πρᾶκτόν του, τὸ μεγαλύτερον βάρος τῆς δυστυχίας ταύτης ἐπὶ σοῦ ἔπεσε. Ἄλλ', ἴσως τὴν ἐπανεύρωμεν, ἂς μὴν ἀπελπιζώμεθα. Ἡ καυμένη ἡ μικροῦλα!.. Ὁ Θεὸς νὰ μὲ συγχωρήσῃ ἐνόμιζα ὅτι τὰ ἔβλεπα ὅλα· καὶ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἤμην ἐντελῶς τυφλός!..

[Ἐπεται συνέχεια].

Ο ΜΟΣΧΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΑΥΤΟΥ

Μόσχος ὁ μοσχοφόρος τάσσεται εἰς τὴν τάξιν τῶν μηρυκαζόντων θηλαστικῶν, καὶ βισὶ ἰδίως μὲν ἐν τῇ ὀρεινῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ, εὐρηται ὅμως πρὸς ἄρκτον καὶ πέραν τοῦ πόλου, πρὸς δὲ τὸν νότον ἄχρι τοῦ Τογκίνου καὶ αὐτῆς τῆς Κοχινχίνης. Ἐκ δυσμῶν δὲ πρὸς ἀνατολὰς ἀπαντᾷ καθ' ἅπασαν τὴν ὀρεινὴν χώραν τῆς Ἀσίας. Κατὰ τὸ ἀνάστημα ἰσούται πρὸς νεαρὰν δορκάδα· τὸ δὲ χρῶμα ἔχει πυρρὸν ἀνάμικτον τεφρῷ καὶ λευκῷ, τοῦτο ὅμως παραλλάσσει σὺν τῇ ἡλικίᾳ καὶ κατὰ τόπους. Τὸ τρίχωμα αὐτοῦ εἶναι πυκνόν, ἄδρὸν, εὐθραυστον, περὶ δὲ τὸ μέσον τοῦ σώματος βοστρυχῶδες· ἡ οὐρὰ εἰς μὲν τὰ ἄρρενα εἶναι γυμνὴ κατὰ τὸ ἄκρον, τριχῶδης δὲ εἰς τὰς θηλείας καὶ τὰ νεαρὰ αὐτῶν. Τὸ ζῶον στερεῖται κεράτων, οἱ κυνόδοντες δ' αὐτοῦ, οὓς ἔχει μόνον ἐν τῇ ἄνω σιαγόνι, εἶνε μακρότατοι καὶ ἐξέρχονται τοῦ στόματος, ἐπ' ὀλίγον κυρτοί, ὁξεῖς περὶ τὸ ἄκρον καὶ κοπτεροὶ πρὸς τὰ ὀπισθεν· τὸ ἐκτὸς τοῦ στόματος μέρος αὐτῶν μετρεῖ μῆκος ἑξ ὑφεικτομέτρων. Ὁ μοσχοφόρος θύλακος εὐρηται μόνον παρὰ τῷ ἄρρενι καὶ κεῖται κατωτέρω τοῦ ὀμφαλοῦ. Ὁ θύλακος οὗτος ἔχει σχῆμα ἐλλειψοειδὲς

πεπλατυσμένον πρὸς τ' ἄνω καὶ κυρτὸν κάτωθεν. Ἐξωτερικῶς καλύπτεται ὑπὸ τοῦ δέρματος, οὐτινος αἱ τρίχες διεσθύνονται πλαγίως πρὸς τὸν ἐκφορητικὸν πόρον αὐτοῦ. Τὸ δὲ ἐσωτερικὸν τοῦ ἀδέנוσ στρωννύεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ εἰσχωροῦντος δέρματος μεταβληθέντος εἰς βλεννομεμβράνην πλήρη πτυχῶν, ραγάδων καὶ προεξοχῶν· ἐν ταύτῃ χέουσιν αἷμα πλεῖστα αἱματοφόρα ἀγγεῖα. Ὁλόκληρος ὁ θύλακος κεῖται μετὰξὺ τοῦ ἐξωτερικοῦ δέρματος καὶ τῶν κοιλιακῶν μυῶν· μυϊκὸς δὲ τις χιτῶν σχηματίζει σφιγκτήρα περὶ τὸν ἐκφορητικὸν πόρον. Ὁ μόσχος νωπὸς εἶναι ἡμίρρευστος, χρώματος πυρροῦ ὑπομέλανος· ἡ ὁσμὴ του ἰσχυρὰ καὶ ἡ γεῦσις πικρά· πρὸς δὲ εἶνε στερεός, κοκκῶδης, εἰς τὴν ἀφῆν λιπώδης, καὶ καστάνινος. Ἐν τῷ ἐμπορίῳ φέρεται εἴτε ἐν αὐτῷ τῷ φυσικῷ θυλάκῳ, εἴτε ἄνευ αὐτοῦ.

N. X. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ.

Ἐμπορία τοῦ μόσχου.—Ὁ μόσχος, τὸ βαρύοσμον τοῦτο καὶ εἰς πάντας γνωστὸν μύρον, προέρχεται ἐξ ὕλης ζωϊκῆς, ἣν ἀποκρίνει τὸ ὀμφανυμον ζῶον μόσχος (*Moschus moschiferus*), περιεχομένης ἐντὸς κύστεως τριχωτῆς, καὶ πλησίον τοῦ ὀμφαλοῦ τοῦ ἄρρενος ζώου κειμένης. Τοῦτο ἦτο γνωστὸν ἀπὸ τῆς 6ης ἔτι ἑκατονταετηρίδος, καὶ ὁ κατὰ ταύτην ἀκμάσας Κοσμᾶς ὁ Ἰνδοπλεύστης ἀφηγεῖται ὅτι ἐθήρευον τὸ ζῶον τοῦτο ἀποκλειστικῶς, ἵν' ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τούτου τὸ πολύτιμον μύρον. Ὁ Ἀβού-Σαῖδ-Χασσάν ἐκ Σιράφ, καὶ ὁ Μασουδὶ (11 ἑκατ.) διὰ μακρῶν διηγοῦνται τὰ κατὰ τὴν θήραν τοῦ μόσχου. Κατὰ τοὺς συγγραφεῖς τούτους ὅταν ἐκ τοῦ ζώου ἀφαιρεῖται τὸ μύρον αὐτό, δὲν εἶνε ἔτι ὠριμον· ἔχει ὁσμὴν δυσάρεστον, ἥτις ἐξατμίζεται μετὰ τὴν ἐντελῆ ἀποξήρανσιν τοῦ μόσχου. Τὸ μύρον δὲ καθίσταται τέλειον ὅταν ὠριμάσῃ ὁ μόσχος εἰς τὸ σῶμα τοῦ ζώου, τὸ ὁποῖον ἀπαλλάσσεται τούτου τριβόμενον ἐπὶ τῶν πετρῶν, ὥστε ἡ ἐκκρινόμενη ὕλη ξηραίνεται εἰς τὸν ὑπαιθρον ἀέρα καὶ συλλέγεται ὑπὸ τῶν πρὸς συλλογὴν περιεχομένων τούτους, τοὺς συχναζομένους ὑπὸ τοῦ ζώου. Ἡ πρώτη ποιότης τοῦ μόσχου σπανίως ἐξάγεται τοῦ τόπου τῆς παραγωγῆς· διότι οἱ ἐγχώριοι ἡγεμόνες δημεύουσιν αὐτὸν πρὸς ἰδίαν χρῆσιν.

Ὁ μόσχος ζῇ ἐν τῇ χώρᾳ τῇ περιλαμβανομένη μετὰξὺ τοῦ Θιβέτ καὶ τῆς Κίνας. Τὸ μύρον δὲ τοῦ μόσχου τοῦ Θιβέτ εἶνε ἀνωτέρας ποιότητος τοῦ τῆς Κίνας, διότι εἰς τὸ Θιβέτ εὐρίσκει τὸ ζῶον φυτὰ ἀρωματώδη πρὸς τροφήν, μὴ φυόμενα ἐν Κίνᾳ καὶ διότι οἱ κάτοικοι τοῦ Θιβέτ ἀφίγουσι τὸν μόσχον νὰ ὠριμάζῃ ἐν τῇ κύστει τοῦ ζώου καὶ πωλοῦσιν ἀνόμενον, ἐνῶ οἱ Κινεῖς καὶ ἐξάγουσι πρὸ τῆς ὠριμάνσεως καὶ νοθεύουσι.

Τὰ ἀνωτέρω καταδεικνύουσί πως τὰς γνώ-

σεις τῶν Ἀράβων ὡς πρὸς τὴν ἀρχικὴν καταγωγὴν τοῦ μόσχου. Οἱ λοιποὶ συγγραφεῖς, οἱ πραγματευθέντες τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον, δίδουσι μόνον πλείονας εἰδήσεις ὡς πρὸς τὰ ὅρια τῶν χωρῶν ἐν αἷς ζῇ ὁ μόσχος. Κατ' αὐτοὺς πατρίς τοῦ μόσχου εἶνε τὸ Θιβέτ καὶ ἡ Κίνα, μέρη τινὰ κατόπιν τῆς Μέσης Ἀσίας κατοικοῦμενα ὑπὸ τῶν Κιργισίων, τῶν Κιτανῶν καὶ τῶν Κιμακίς, εἴτα ἡ Ἰνδοσινική, τὸ βασίλειον τοῦ Μουτζά, ὅπερ πιθανῶς δὲν εἶνε ἕτερον ἢ τὸ Ἀρακὰν καὶ τέλος αἱ νῆσοι τῆς Κεϋλάνης, τῆς Ἰάβας καὶ τῆς Ἰαπωνίας, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν τελευταίαν ἀναμφιδόλως πλανῶνται· ὁ ὑπὸ τῶν συγγραφέων ὀνομαζόμενος Μόσχος Ἰνδικὸς θὰ ἤρχετο εἴτε ἐκ τῆς Ἰνδοσινικῆς, εἴτε ἐκ τῶν ὀρεινῶν χωρῶν τοῦ ἐσχάτου πρὸς βορρᾶν ὀρίου τῶν Ἰνδιῶν.

Οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Ἀραβες, εἰς ἄκρον φίλοι τῶν μύρων, ὡς μαρτυροῦσιν ἅπειρα χωρία τῶν ποιητῶν τῶν, ἐκόμενον τὸν μόσχον διὰ διαφορῶν ὁδῶν. Ἐν δὲ τῶν αἰτίων, δι' ἃ ἐπρωτίμων τὸν μόσχον τοῦ Θιβέτ τοῦ τῆς Κίνας, ἦτο ὅτι ὁ τελευταῖος μόνον διὰ θαλάσσης ἐκομίζετο καὶ ἡλλοιοῦτο κατὰ τὸν διάπλουν, ὅπερ μαρτυρεῖ ὅτι ὁ τῆς Κίνας μετεφέρετο εἰς τὴν Δύσιν μόνον διὰ θαλάσσης. Ὁ μόσχος δὲ τῶν Ἰμαλαίων ὀρέων ἡ τῆς Μέσης Ἀσίας μετεφέρετο εἰς τὴν θάλασσαν συντομώτερον διὰ τοῦ λεκανοπεδίου τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ. Ὄντως δὲ ὁ Περσικὸς κόλπος δὲν εἶνε μακρὰν τοῦ Ἰνδοῦ καὶ ἐκεῖ ἀπεβίβαζον τὸν μόσχον εἰς λιμένα καλούμενον Δαρίν, γείτονα τοῦ Βαράιν, ἐξ οὗ καὶ ἐκαλεῖτο Μόσχος *Δαρινί*. Εἰς προγενεστέρους χρόνους σημειοῦται καὶ ἡ πόλις τοῦ Ἀδεν ὡς ἀγορὰ μόσχου· ἀπέκτησε δὲ αὕτη τὸ πλεονέκτημα τοῦτο, διότι μεταξὺ τοῦ Σινδ καὶ τῆς εἰσόδου τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἔνθα ἡ πόλις αὕτη κεῖται, ἡ ἀπόστασις δὲν εἶνε μεγάλη. Ἀλλὰ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ μόσχου, ὅπερ ἐκομίζετο εἰς τὰς δυτικὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀσίας, καθ' ἃ φαίνεται, ἀποκλειστικῶς ἤρχετο διὰ τῶν ὁδῶν τῆς γραμμῆς τῶν καραβανίων. Ἡ Περσία ἐλάβανεν αὐτὸν διὰ τῆς Ταλάς, (πόλεως κειμένης μεταξὺ τῆς θαλάσσης τοῦ Ἀράλ καὶ τῆς λίμνης Βαλκάχ πρὸς Α. τοῦ Ὀτράρ) καὶ τῆς Κίβας (Χωρασμίας). Ὁ μόσχος δὲ τῶν ὀροπεδίων τῆς Μέσης Ἀσίας διήρχετο διὰ τοῦ Χοτάν (Σογδιανῆς) καὶ Τουρκιστάν (Μαβερανάρ, Παρατακινῆς) ὁ τοῦ Θιβέτ ἐφέρετο εἰς Βουχάραν διὰ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Βαχάν καὶ τοῦ Βαδαχάν (ἐπὶ τοῦ ἄνω Ὄξου Βακτριανῆς). Ἐπὶ τέλους εἶνε βέβαιον ὅτι καὶ ὁ μόσχος τῆς Κίνας ὁ διὰ θαλάσσης ἐξαγόμενος συχνότατα θὰ παρελαμβάνετο καὶ ὑπὸ τῶν καραβανίων. Οἱ Ἀρμένιοι ἐπὶ παραδείγματι ἐγνώριζον τὸ μῦρον τοῦτο καὶ τὸ ἐλάβανον διὰ ξηρᾶς. Ὁ Κλαβίγιος

(1403—1406) εὔρεν ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῶν Μαρακανδῶν καὶ ὁ Ἴβν—Βατούτα ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Ταυρίδος τὸν μόσχον τοῦ Καρθαῦ μεταφερθέντα διὰ τῶν καραβανίων.

Ὁ μόσχος εἰσῆγετο εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν διὰ τῶν μνημονευθεισῶν ὁδῶν. Ὁ Περγολόττη σημειοῖ ὅτι εὐρίσκετο ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς Ἀλεξανδρείας. Πολὺ δὲ πρότερον ἐμνημονεύετο εἰς τὰ δασμολόγια τῆς Πτολεμαίδος.

Ἀπὸ τῆς 6ης καὶ τῆς 7ης ἑκατονταετηρίδος ἱατροὶ τινες Ἕλληνες (Ἀέτιος καὶ Παῦλος Αἰγινήτης), διέτασσαν τὴν χρῆσιν τοῦ μόσχου· ὡσαύτως, κατὰ μίμησιν τῶν Ἀράβων, οἱ ἱατροὶ τῆς σχολῆς τοῦ Σαλέρνον συχνάκις διέτασσαν τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ὡς φαρμάκου· οὐχ ἥττον σπανίως μνημονεύεται μεταξὺ τῶν ἐμπορευμάτων τοῦ μέσου αἰῶνος, διότι ἔνεκα τῆς ὑπερόγκου αὐτοῦ ἀξίας δὲν ἦτο πολὺ διαδεδομένος καὶ μόνον ἐγίνετο χρῆσις τούτου εἰς τὴν ἱατρικὴν.

Ἐν τῇ καταγραφῇ τοῦ θησαυροφυλακίου τοῦ βασιλέως τῇ Γαλλίας τῇ 1418 μνημονεύεται κιβώτιον μόσχου ἀργυροῦν ἐν σχήματι μήλου (*pomme de muz*). Ἦτο ἐν τῶν μύρων ἅτινα μετεχειρίζοντο εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Γαλλίας κατὰ τὸ χρίσμα τῶν ἡγεμόνων.

Οἱ περιηγηταὶ τῆς Δύσεως σπανίως προεχώρουν μέχρι τῶν χωρῶν, ἔνθα παράγεται ὁ μόσχος. Ὁ Βενιαμὴν Τουδέλας ὀρθῶς γράφει ὅτι ἦτο προῖον τοῦ Θιβέτ, ἀλλὰ τοῦτο ἐγνώριζεν ἐξ ἀκοῆς. Ὁ Μάρκος Πόλος εἶδεν ἰδίους ὄμμασι τὸ ζῶον εἰς τὰς διαφορὰς ἐπαρχίας τῆς Κίνας καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Θιβέτ, δὲν περιγράφει ὅμως αὐτὸ ἀκριβῶς, ἀλλὰ διηγεῖται πῶς ἐθηρεύετο καὶ προσθέτει ὅτι ἐν τῇ μογγολικῇ γλώσσῃ ἐλέγετο *γκοῦδεν*, καὶ ὅτι ὁ καλλίτερος μόσχος τοῦ κόσμου ἦτο ὁ τοῦ Σίγκου, δηλαδὴ τοῦ Σινιγκ-φού, πόλεως γείτονος τοῦ Κουκου-Νόρ. Ὁ ἱεραπόστολος Ἰορδάνης Καταλάνη (1330—1336) γράφει γενικώτερον ὅτι ὁ καλλίτερος μόσχος παρήγετο ἐν τῇ κράτει τοῦ μεγάλου Χάνου (δηλ. τῆς Κίνας).

Ὅτε οἱ Πορτογάλλοι ἐγκαθιδρύθησαν ἐν Ἰνδία, μεγάλη ποσότης μόσχου ἐξαγομένη διὰ τὴν Δύσιν, κατ' ἀρχὰς μετεφέρετο εἰς Μαλάκκαν διὰ θαλάσσης, καὶ ἐντεῦθεν ἐκ νέου εἰς τὰς Ἰνδίας, ἐξ ὧν ἐκομίζετο εἰς Ἀλεξανδρείαν εἴτε διὰ τοῦ Ἀδεν, εἴτε διὰ τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ τῆς Βηρυττοῦ. Ἐτέρα ποσότης μετεφέρετο διὰ ξηρᾶς ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς παραγωγῆς μέχρις Ὀρμουζ. Ἀφ' ἐτέρου δὲ οἱ λιμένες τοῦ Περσοῦ καὶ τοῦ Τενασσερίμ ἐξῆγον τὸν μόσχον εἰς Ἰνδοσινικὴν.

(Μετάφρασις)

A. M.